AVİM Yorum • No: 2025 / 103 • Aralık

AZERBAYCAN-ERMENİSTAN BARIŞ ANTLAŞMASI SÜRECİ VE TÜRKİYE-AZERBAYCAN İLİŞKİLERİNİ BALTALAMA TEŞEBBÜSLERİ - II

Mehmet Oğuzhan TULUN

Analist

Bu yazı, ilk olarak AVİM tarafından 21 Kasım 2025te yayınlanan İngilizce bir makalenin Türkçe çevirisidir.

Azerbaycan-Ermenistan barış antlaşması sürecinin yavaş ilerlediği ve Türkiye-Ermenistan normalleşme sürecinde ölçülü adımlar atıldığı bir dönemde, Güney Kafkasya bölgesinde Ermenistan'ın yararına olacak şekilde Türkiye-Azerbaycan ilişkilerine zarar verme girişimlerinde bulunulduğunu gözlemlemeye devam ediyoruz.[1] Bu girişimlerin formülü önceki aylardan beri aynıdır: "Büyük kardeş" Türkiye'nin dış politikasının "küçük kardeş" Azerbaycan tarafından ele geçirildiği ve bunun da Türkiye'nin hem Güney Kafkasya'daki hem de küresel meselelerdeki gücünü ve prestijini zedelediği iddia edilen bir durum yarattığı öne sürülmektedir. Anna Ohanyan'ın kaleme aldığı ve saygın bir Amerikan düşünce kuruluşu olan *Carnegie Endowment for International Peace* tarafından yakın geçmişte yayımlanan uzun bir makale[2], Türkiye'nin Azerbaycan ile ilişkilerini zedeleyecek şekilde Ermenistan ile ilişkilerini alelacele normalleştirmesini teşvik etmek amacıyla kullanılan tüm temel savları içermektedir.

Ohanyan'ın savlarını temel unsurlarına indirgediğimizde, Ermenistan'ın Batı dünyasındaki geleneksel destekçilerinin Türkiye'ye yönelttiği taleplerin ne olduğu ortaya çıkmaktadır: Türkiye, dış politikadaki "iddialı ve militarist" yaklaşımından ve Azerbaycan'a yönelik kararlı "milliyetçi" desteğinden vazgeçmeli ve Ermenistan ile normalleşme sürecini Ermenistan'ın Azerbaycan ile barış anlaşması sürecinden ayırmalıdır. Türkiye'nin uluslararası normları korumasının, Güney Kafkasya'da bir arabulucu olarak hareket etmesinin, bölgesel ticaret ve ulaşımı güçlendirmesinin ve sorumlu bir orta güç olarak potansiyelini gerçekleştirmesinin tek yolunun bu olduğu ileri sürülmektedir.

Makale, Batı'nın Türkiye'nin Avrasya'daki karmaşık tarihsel konumunu ve dış politika hedeflerini yanlış yorumlama konusundaki tuhaf geleneğinin altını çizmektedir. Söz konusu çalışma ayrıca, Batılı ülkelerin dış politikalarının normu temsil ettiği ve barışı inşa etmeye yönelik olduğu, diğer ülkelerin Batı gündemiyle çelişen politikalarının ise revizyonist olduğu ve istikrarsızlığa yol açacağı yönündeki Batı merkezli varsayımı da vurgulamaktadır. Bu ise uluslararası ilişkilere son derece adaletsiz ve yapıcı olmaktan

uzak bir yaklaşımı temsil etmektedir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşturulan ve Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle yaygınlaşan uluslararası normlar, uluslararası sistemin büyük güçlerinin ta kendileri tarafından sürekli saldırıya uğramaktadır. Ayrıntılara girmeden; örneğin Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği, Çin, Rusya ve Hindistan'ın uluslararası normları ihlal eden hem küçük hem de büyük ölçekli eylemlerde bulunduklarını, ancak bundan dolayı ya hiçbir zaman kınanmadıklarını ya da aynı ihlalleri tekrarlamaktan caydıracak bir şekilde eleştirilmediklerini belirtmek yeterli olacaktır. Son birkaç yıldaki küresel gelişmeler, uluslararası sistemin büyük güçleri gereğince kontrol altında tutacak mekanizmalardan yoksun olduğunu açıkça göstermiştir. Temelde kusurlu olan bu uluslararası sistemde, askeri güçle desteklenen ancak yapıcı yaklaşımla yumuşatılan iddialı bir dış politika, özellikle Türkiye gibi jeopolitik baskılarla her taraftan sıkıştırılan ülkeler için bir zorunluluktur. Örneğin, Türkiye iddialı bir dış politika izlemeseydi, Yunanistan'ın Ege Denizi'ndeki maksimalist iddialarına veya AB'nin Akdeniz ve Balkanlar'da Türkiye'yi kenara itmeye veya dışlamayı amaçlayan politikalarına karşı koyamazdı.

Güney Kafkasya'da bir arabulucu olma fikri kulağa hoş gelse de Türkiye'nin Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki ilişkilerde arabulucu olarak hareket etmesi mümkün değildir. Ermenistanın Türkiye ile Osmanlı dönemine dayanan sorunlu tarihi ilişkileri mevcuttur. Ayrıca Türkiyenin bir Türk devleti olduğu göz önüne alındığında, Ermenistanın, Türkiyenin bir başka Türk devleti olan Azerbaycan ile Ermenistan arasında arabuluculuk yapmasını beklemesi saçma olurdu. Bu nedenle, tarihsel olarak Azerbaycan ve Türkiye'yi "Türk düşmanı" olarak gören Ermenistan, geleneksel olarak Azerbaycan ve Türkiye'yi dengelemek için ABD, Fransa ve Rusya'nın desteğine güvenmiştir. Bu bağlamda ABD, Fransa ve Rusya, Ermenistan-Azerbaycan-Türkiye üçgeni bağlamında tarafgir aktörler gibi davranmışlardır (tarafgir aktör, Ohanyan'ın Azerbaycan'a verdiği destek nedeniyle Türkiye için kullandığı bir ifadedir). Bunlar düşünüldüğünde Karabağ Sorununun çözümü için kurulan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Minsk Grubu'nun otuz yıl boyunca hiçbir sonuç vermemesi şaşırtıcı değildir, zira grubun üç eş başkanı ABD, Fransa ve Rusya'dan başkası değildi. AGİT Minsk Grubu, Karabağ Sorununda Ermenistan lehine statükoyu korumak için kullanılmış ve bu durum sonunda Azerbaycan'ı meseleyi kendi eline almaya zorlamıştır, çünkü bunun alternatifi Ermenistan'ın Karabağ'ı ebediyen işgal etmesiydi. Bu durum göz önüne alındığında, Ohanyan'ın Türkiye'nin Azerbaycan'a askeri yollarla Karabağ'ı geri alırken verdiği desteğin "[AGİT Minsk Grubunun] oluşturduğu; haklar, temsiliyet ve kapsayıcılık gibi liberal ilkelere dayanan ve halihazırda kırılgan olan çok taraflı çerçeveyi daha da zayıflattığı" suçlaması oldukça sığ kalmaktadır.

Türkiye'nin Azerbaycan'a verdiği güçlü desteği ve Orta Asya'daki Türk devletlerine yönelik açılımını "milliyetçi" olarak nitelendirmek, Azerbaycan ve Orta Asya'nın Türkiye için neden değerli olduğunu göz ardı eden sığ bir açıklamadır. Bu ülkeler, Türkiyeye ortak bir kültürel miras ve yaşam anlayışına dayalı bir ekonomik ve siyasi iş birliği çerçevesi sunmakta ve Türkiye'nin dünyanın en büyük pazarlarından ikisi olan Avrupa ve Asya-Pasifik'e birbirlerine bağlaması için bir koridor görevi görmektedir. Bu işbirliği, Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık arasında ortak bir Anglo-Sakson mirasına dayanan özel ilişkiye ve (genellikle Türkiye'yi dışlamak için kullanılan muğlak bir kavram olan) "Avrupalılık"

fikrine dayalı AB'nin oluşumuna benzerlik göstermektedir. Dolayısıyla, Türkiye'nin Azerbaycan veya Orta Asya'daki diğer Türk devletleriyle ilişkisi yalnızca boş bir milliyetçiliğe indirgenemez; Türkiye bu ilişkiden somut faydalar elde etmekte ve söz konusu ilişki, Türkiye'nin çok kutuplu bir sisteme sancılı bir geçiş yapmakta olan dünyada kendini konumlandırmasına yardımcı olmaktadır.

Son olarak, *Carnegie Endowment* makalesi, Türkiye'nin Ermenistan ile normalleşmenin gerçekleşmesi için ilk önce Azerbaycan ile bir barış anlaşması imzalaması gerektiği konusundaki ısrarının temel nedenini tamamen göz ardı etmektedir:

> Türkiye, Ermenistan'ın Avrupa Birliği'ne doğrudan kara erişimini teşkil etmektedir. Rusya'nın üzerindeki boğucu etkisinden giderek daha fazla endişelenen Ermenistan, temkinli bir şekilde Rusya'dan uzaklaşıp AB'ye (ve dolayısıyla Amerika Birleşik Devletleri'ne) yönelmeye çalışmaktadır. Dolayısıyla Türkiye ile normalleşme Ermenistan'ın en büyük önceliğidir. Ermenistan ilk önce Türkiye ile ilişkilerini normalleştirecek olursa Azerbaycan'ın şikayetlerini giderecek şekilde barışı tesis etmesine gerek kalmayacaktır. Bu nedenle Türkiye konumunu kullanarak Ermenistan'ı Azerbaycan ile anlaşmaya zorlamakta ve Azerbaycan'ın dış politika hedeflerinin gerçekleştirilmesini kolaylaştırmaktadır.[3]

Türkiye'nin Ermenistan ile ilişkisini Ermenistan'ın Azerbaycan ile ilişkisinden ayırmak, Türkiye'nin Azerbaycan ile ilişkisine darbe vuracak ve bu da Türkiye için ekonomik ve siyasi zararlara yol açacaktır. Türkiye'nin, sembolik öneme sahip bir komşu olmasına rağmen birçok faktöre bağlı olarak Azerbaycan kadar önem taşımayan Ermenistan uğruna Azerbaycan ile ilişkisini feda etmesi saçma olacaktır. Yukarıda elen alınan *Carnegie Endowment* makalesinin, yazar Ohanyan'ın Türkiye'deki çeşitli uzmanlarla yaptığı çok sayıda görüşmeyi, Türkiye'nin Güney Kafkasya bölgesine ilişkin hassasiyetlerini ve hedeflerini daha ayrıntılı bir şekilde anlamak için gerektiği gibi kullanmaması üzücüdür.

**Resim: Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan; Avrupa Siyasi Topluluğu'nun (AST) 6 Ekim 2022de Pragda düzenlenen bir toplantısında beraber oturup sohbet ederken çekilmiş bir fotoğraf – Kaynak: Anadolu Ajansı*

[1] Mehmet Oğuzhan Tulun, Azerbaycan-Ermenistan Barış Antlaşması Süreci Ve Türkiye-Azerbaycan İlişkilerini Baltalama Teşebbüsleri, *Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM)*, Yorum No: 2025/63, 24 Haziran 2025, https://avim.org.tr/tr/Yorum/AZERBAYCAN-ERMENISTAN-BARIS-ANTLASMASI-SURECI-VE-TURKIYE-AZERBAYCAN-ILISKILERINI-BALTALAMA-TESEBBUSLERI

[2] Anna Ohanyan, Can Turkey Cut the Gordian Knot in the Caucasus?, *Carnegie Endowment for International Peace*, November 10, 2025, https://carnegieendowment.org/research/2025/11/can-turkey-cut-the-gordian-knot-in-the-caucasus?lang=en

[3] Tulun, Azerbaycan-Ermenistan Barış Antlaşması Süreci Ve Türkiye-Azerbaycan İlişkilerini Baltalama Teşebbüsleri.

Yazar Hakkında :

Mehmet Oğuzhan Tulun AVİM'de Analist olarak görev yapmaktadır. Çalışmaları Doğu Avrupa, Kafkasya, Asya,Türk-Ermeni ve Türkiye-Ermenistan ilişkileri, uluslararası suç ve tarih çalışmalarıyla ve din ile siyaset arasındaki etkileşime odaklanmaktadır.

Atıfta bulunmak için: TULUN, Mehmet Oğuzhan. 2026. "AZERBAYCAN-ERMENİSTAN BARIŞ ANTLAŞMASI SÜRECİ VE TÜRKİYE-AZERBAYCAN İLİŞKİLERİNİ BALTALAMA TEŞEBBÜSLERİ - II." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2025 / 103. Aralık 04. Erişim Kasım 22, 2026. https://www.avim.org.tr/tr/Yorum/AZERBAYCAN-ERMENISTAN-BARIS-ANTLASMASI-SURECI-VE-TURKIYE-AZERBAYCAN-ILISKILERINI-BALTALAMA-TESEBBUSLERI-II

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır